

Ulastelig djevleskap synliggjort

12/10/16

bok

Berit Nøkleby:
SKUTT BLIR DEN. . .
Tysk bruk av dødsstraff i
Norge 1940-1945.
Gyldendal

Grundig oversikt over terrorpolitikkens detaljer i det okkuperte Norge.

Berit Nøkleby har et solid navn som en av våre fremste okkupasjonshistorikere, og denne gang har hun forsøkt å systematisere en fremstilling av det tyske terrorapparatets struktur.

Djevelen ligger i detaljene, sier et tysk ordtak. Her er det djevleskapen som kommer til syne – ikke i den syntetiske fremstilling som historikere av plass- og metodehensyn oftest anvender, men i den nitide sammenstilling av hva som skjedde og hvordan det foregikk da nordmenn ble dømt til døden og henrettet.

For en del av det tyske maktapparatet var det vesentlig at dette skulle skje i lovmessige former. Hvis adjektivet virker støtende, er det forståelig. Men det var om å gjøre at selv krenkelsen av alle rettsstatlige prinsipper skulle ha et garnityr som ga sakene et slags ulastelighetens preg.

SOLID: Berit Nøkleby har igjen skrevet et interessant stykke krigshistorie.

I noen av tilfellene ble dette faktisk akseptert under rettsoppgjøret etter krigen. Under tvil ble det godtatt at noen av dommene over norske motstandskjempere kunne forsvares etter folkeretten. Dette synet vant ikke automatisk igjennom hvor dødsdommer var av sagt ved standrett, hvor det

ble foretatt henrettelser som ren represalie eller det gikk ut over gisler. Til den siste kategorien hørte f.eks. henrettelsene under unntakstilstanden i Trøndelag i oktober 1942.

Henrettelsene av et stort antall gisler etter attentatet mot politisjef Marthinsen i februar 1945 ble derimot gjenstand for en langvarig behandling. Den endte med at de tre nazi-dommerne ble frikjent av Høyesterett i desember 1948. Førstevoterende uttalte da: «Uansett at de idømte straffer. . . fremstiller seg som i høy grad opprørende, kan jeg ikke finne at straffutmålingen kan fastslås å stå i strid med folkerettens krav.»

En høyesterettsdom kan jo ikke ankes, men det er vanskelig å forestille seg at dette (forøvrig en stadfestelse av lagmannsrettens dom) var i samsvar med folkekomeningen tre og et halvt år etter det tyske sammenbruddet.

Det tyske juridiske appa-

rat var komplisert, og Nøkleby styrer leseren gjennom den byråkratiske labyrinten slik den var tegnet av det tredje rikets terrorarkitekter i Berlin. Ett av de mer selvsomme innslag i SS- und Polizeigericht Nord var de ambulerende dommere, mennesker som faktisk var reisende i dødsstraff og som virket noen uker i Norge for så å dra videre til det okkuperte Nederland, Belgia, Frankrike eller Polen og der dispensere sine oppdragsgiveres spesielle form for justis.

Berit Nøkleby kommer til at 417 nordmenn ble henrettet under okkupasjonen, 51 flere enn det offisielle tallet. 92 hadde ikke fått noen dom. 29 ble henrettet i Tyskland, og hun mener at de tidligere ikke har vært regnet med. Hun navngir alle bortsett fra tre, som var i tysk tjeneste da de ble tatt for desertering eller for å påført seg selv skade for å slippe videre krigstjeneste.

PER EGIL HEGGE